

Handläggare
Marleine Daviell
Telefon: 085082865628656

Till
Skärholmens stadsdelsnämnd
2022-08-25

Yttrande över betänkande ”God tvångsvård – trygghet, säkerhet och rätts-säkerhet vid psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård” (SOU2022:40)

Svar på remiss KS 2022/877

Förvaltningens förslag till beslut

Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Sammanfattning

Den 7 juli 2022 inkom en remiss till förvaltningen från kommunstyrelsen. Remissen ska besvaras senast den 13 september 2022.

Förvaltningen ombeds att yttra sig kring betänkande God tvångsvård – trygghet, säkerhet och rättssäkerhet vid psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård (SOU 2022:40). Utredningens uppdrag var att göra en översyn och analysera behovet av förändringar och förtydliganden kring LPT och LRV. Utredningen har kommit fram till följande förslag:

- Barn får inte tvångsvårdas tillsammans med vuxna, om det inte är till barnets bästa
- Fler tvångsåtgärder ska kunna överklagas
- Prövning av beslut om behandling utan samtycke (två förslag)
- Rättsläget när det gäller tvång vid behandling utan samtycke behöver tydliggöras
- IVO ska utreda klagomål även på överklagbara beslut
- Patienter ska informeras om möjligheterna att få ett beslut om en tvångsåtgärd prövat av en oberoende instans
- Alla som vårdas enligt LPT eller LRV har rätt till dagliga aktiviteter på vårdinrättningen och att vistas utomhus minst en timme varje dag
- Allmänpsykiatrins patienter ska inte få vårdas inom rättspsykiatrin.

- Allmän inpasseringskontroll och försändelsekontroll möjliggörs på samtliga LRV-inrättningar
- Utvidgad anmälningsskyldighet till IVO:s säkerhetsregister
- Finansieringsförslag

Lagändringarna föreslås träda ikraft 1 juli 2023.

Förvaltningen ställer sig positiv till de föreslagna förändringar som utredningen kommit fram till. De föreslagna förändringarna anses vara ett steg i rätt riktning för att stärka individens vård, rättigheter samt säkerställa rättssäkerheten kring beslut om tvångsvård.

Bakgrund

Den 7 juli 2022 inkom en remiss, till förvaltningen från kommunstyrelsen. Remissen ska besvaras senast den 13 september 2022.

Remissen har även skickats till Stadsledningskontoret, Socialnämnden samt stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör och Östermalm.

Ärendet

Utredningen

Ärendet rör betänkande God tvångsvård – trygghet, säkerhet och rättssäkerhet vid psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård (SOU 2022:40). Regeringen beslutade den 20 maj 2021 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av och analysera behov av förändringar och förtydliganden av regelverket rörande vissa frågor enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, LPT, och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, LRV. Syftet är att stärka barnrättsperspektivet, rättssäkerheten och säkerheten i vården för de personer som tvångsvårdas med stöd av LPT och LRV.

Den nuvarande tvångsvårdslagstiftningen LPT och LRV infördes för ungefär trettio år sedan. Under åren har brister och missförhållanden återkommande uppmärksammats inom den psykiatriska tvångsvården. Under de senaste årtiondena har lagstiftningen kompletterats och skärpts vid ett antal tillfällen och på ett antal punkter. Bland annat har säkerheten på vårdinrättningarna skärpts, patienters möjligheter till delaktighet och inflytande har förbättrats och lagändringar har gjorts i syfte att stärka barns rättigheter inom tvångsvården.

Ambitionen med denna utredning är att ytterligare öka trygghet, säkerhet och rättssäkerhet för patienter i psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård och skapa en ”god tvångsvård”. Utredaren menar att om de förslag som lämnats i betänkandet genomförs, skulle det förbättra villkoren för tvångsvårdade patienter i flera olika avseenden.

Utredningens förslag

Utredningen har utmynnat i förslag till förändring enligt nedan. Samtliga lagändringar föreslås träda i kraft den 1 juli 2023.

- **Barn får inte tvångsvårdas tillsammans med vuxna**
Det förekommer att barn som vårdas med stöd av LPT placeras tillsammans med vuxna. Utredningen föreslår en ny bestämmelse i LPT och LRV med innebörden att barn som vårdas enligt dessa lagar inte får placeras tillsammans med vuxna. Undantag får dock göras om det bedöms vara till barnets bästa exempelvis om ett barn har ett vårdbehov som ställer krav på särskild specialistkompetens som endast finns på en vuxenavdelning. Utredningen föreslår att skälen till beslutet om undantaget att vårda barn med vuxna ska dokumenteras i patientens journal samt att Inspektionen för vård och omsorg utan dröjsmål underrättas om ett sådant beslut.
- **Beslut om tvångsåtgärder för att upprätthålla ordning eller säkerhet ska kunna överklagas**
Ett antal av de särskilda tvångsåtgärder som får beslutas med stöd av bestämmelser i LPT och LRV är i dag inte möjliga att överklaga till allmän förvaltningsdomstol. I stället är patienten hänvisad till hälso- och sjukvårdens system för klagomål till patientnämnd och IVO samt till möjligheten att få en ny medicinsk bedömning. Tvångsåtgärder som exempelvis fastspänning, avskiljning, kroppsbesiktning och kroppsvisitation innebär mycket långtgående ingrepp i den enskildes personliga frihet och integritet. Utredningen föreslår att beslut om tvångsåtgärder som syftar till att upprätthålla ordning eller säkerhet för patienten själv eller någon annan, ska kunna överklagas.
- **Prövning av beslut om behandling utan samtycke – två alternativ**
Utredningen valt att redovisa två olika alternativ till att göra det möjligt att överklaga beslut om behandling utan samtycke.

Det ena alternativet innebär att den nuvarande regleringen lämnas oförändrad när det gäller möjligheten att överklaga, det vill säga ett beslut om behandling utan samtycke enligt 17 § LPT och 6 § LRV är inte möjligt att överklaga till allmän förvaltningsdomstol. I kombination med utredningens förslag om att ett beslut om fastspänning ska vara överklagbart, blir det då möjligt att exempelvis i en situation då läkemedelstillförsel skett när en patient varit fastspänd, överklaga själva beslutet om fastspänning för att få prövat om detta haft lagstöd.

Det andra alternativet är att en ny bestämmelse förs in i 32 a § LPT med hänvisning till LRV med innebörden att patienten till allmän förvaltningsdomstol får överklaga även ett beslut om behandling utan samtycke. Detta alternativ i kombination med övriga förslag innebär att såväl fastspänningen som beslutet om en viss medicinsk behandling blir möjliga att överklaga.

- **Rättsläget när det gäller tvång vid behandling utan samtycke behöver tydliggöras**

Utredningen föreslår att Regeringen tillsätter en utredning med uppdraget att analysera de rättsliga förutsättningarna för behandling med tvång inom psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård samt lämna nödvändiga författningsförslag som kan bidra till att tydliggöra vårdens befogenheter och patientens rättigheter när det gäller behandling utan samtycke.

- **IVO ska utreda klagomål även på överklagbara beslut**

IVO är inte skyldig att utreda klagomål på beslut som är möjliga att överklaga. Om fler beslut om tvångsåtgärder blir möjliga att överklaga till allmän förvaltningsdomstol skulle IVO:s skyldighet att utreda klagomål på dessa beslut upphöra. Utredningen föreslår därför en utredningsskyldighet för IVO även för beslut som är möjliga att överklaga, dock inte om klagomålet rör ett beslut som redan har överklagats av patienten.

- **Patienter ska informeras om möjligheterna att få ett beslut om en tvångsåtgärd prövat av en oberoende instans**

Utredningen föreslår att vårdgivarens skyldighet att informera om att patienten kan få beslut om tvångsåtgärder prövade av en oberoende instans, bör skärpas. Skyldigheten enligt 48 § LPT (30 § LRV) att upplysa en patient om sin rätt att överklaga vissa beslut, anlita ombud eller biträde

eller få biträde, ska kompletteras med en skyldighet att även upplysa om möjligheten att få en ny medicinsk bedömning, välja behandlingsalternativ, vända sig till vårdgivaren och till en patientnämnd med klagomål samt anmäla klagomål till Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Vidare föreslås att, efter genomförd behandling utan samtycke enligt 17 § LPT (6 § LRV), ska chefsöverläkaren så snart patientens tillstånd tillåter det se till att patienten erbjuds ett uppföljningssamtal samt ges information enligt 48 § LPT (30 § LRV).

- **En patient som vårdas enligt LPT eller LRV har rätt till dagliga aktiviteter på vårdinrättningen och att vistas utomhus minst en timme varje dag**

Sedan 2020 finns i LPT och LRV bestämmelser med innebörden att barn har rätt till dagliga aktiviteter på vårdinrättningen och att vistas utomhus minst en timme varje dag, om inte medicinska skäl talar mot det. Enligt utredningen bör detta även gälla vuxna patienter. Utredningen föreslår därför att åldersgränsen i de nuvarande bestämmelserna i 31 b § LPT och 8 § LRV tas bort. Om en patient efter chefsöverläkarens beslut nekats daglig aktivitet eller daglig utomhusvistelse ska skälen till beslutet dokumenteras i patientens journal.

- **Endast patienter som anges i 1 § andra stycket LRV får placeras på LRV-inrättningar**

Det förekommer att särskilt vårdkrävande patienter som vårdas med stöd av LPT placeras inom rättspsykiatri. Utredningens förslag innebär ett förbud mot sådana placeringar. Utredningen föreslår en ny bestämmelse i LRV med innebörden att på en sjukvårdsinrättning eller avdelning för sluten rättspsykiatrisk vård får endast patienter placeras som anges i 1 § andra stycket LRV, vilket inte omfattar LPT-patienter. Undantag får dock göras om det finns en omedelbar fara för att en patient som vårdas enligt LPT allvarligt skadar någon annan. En sådan patient får då kortvarigt placeras på en LRV-inrättning.

- **Allmän inpasseringskontroll möjliggörs på samtliga LRV-inrättningar**

För att vårdinrättningar för rättspsykiatrisk vård ska vara säkra och trygga miljöer föreslår utredningen att allmän inpasseringskontroll möjliggörs på samtliga sjukvårdsinrättningar eller avdelningar för sluten rättspsykiatrisk vård genom att kravet i 8 b § LRV på förhöjd säkerhetsklassificering tas bort. Bestämmelsen kompletteras med ett krav på att den allmänna inpasseringskontrollen ska

utföras av hälso-och sjukvårdspersonal eller av annan särskilt utsedd person som förordnats av vårdgivaren. Vårdgivaren får förordna en väktare i ett auktoriserat bevakningsföretag att genomföra kontrollen. Följdändringar med motsvarande innebörd såvitt avser vem som får utföra kontrollerna samt att undantag får beslutas föreslås göras i LPT. En bestämmelse föreslås också om att ett beslut om allmän inpasseringskontroll på en vårdinrättning eller avdelning med säkerhetsklass 3 gäller för en tid om högst sex månader.

- **Allmän försändelsekontroll möjliggörs på samtliga LRV-inrättningar**

Av samma skäl som redovisas ovan avseende allmän inpasseringskontroll, föreslår utredningen en ny bestämmelse i LRV med innebörden att vårdgivaren får besluta att alla försändelser som kommer till en sjukvårdsinrättning eller avdelning för sluten rättspsykiatrisk vård ska kontrolleras, om det är nödvändigt för att säkerheten ska kunna upprätthållas vid inrättningen eller avdelningen. Kontrollen får inte avse det skriftliga innehållet i brev eller annan skriftlig handling. Den allmänna kontrollen av försändelser ska utföras av hälso- och sjukvårdspersonal eller av annan särskilt utsedd person som förordnats av vårdgivaren. Vårdgivaren får besluta att vissa försändelser ska undantas från den allmänna kontrollen av försändelser.

- **Utvidgad anmälningsskyldighet till IVO:s säkerhetsregister**

Utvidgad anmälningsskyldighet till IVO:s säkerhetsregister genererar mer detaljerad information och därmed bättre förutsättningar för myndigheten att identifiera tillsynsbehov och att planera och bedriva sin tillsynsverksamhet på ett effektivt sätt. Utredningen föreslår därför att anmälningsskyldigheten för sjukvårdsinrättningar och enheter som avses i 7 kap. 7 § patientsäkerhetslagen, utöver nuvarande uppgifter, även ska omfatta uppgifter om antal vårdplatser inom barn- och ungdomspsykiatri, vuxenpsykiatri och rättspsykiatri, beslut om allmän inpasserings- och försändelsekontroll samt kvadratmeteryta för utomhusvistelse på vårdinrättningen per vårdplats.

- **Finansieringsförslag**

Domstolsverket föreslås tillföras 8 000 000 kronor årligen för ökade kostnader med anledning av förslaget att fler beslut som fattas med stöd av bestämmelser i LPT och LRV blir möjliga att överklaga till allmän förvaltningsdomstol.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) föreslås tillföras 12 000 000 kronor årligen för ökade kostnader med anledning av förslaget att IVO:s utredningsskyldighet även ska omfatta beslut som kan överklagas. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) föreslås tillföras 3 000 000 kronor för ett uppdrag att cirka ett år efter lagens ikraftträdande följa upp tillämpningen av de nya bestämmelserna om daglig utomhusvistelse och daglig aktivitet.

Regionerna föreslås tillföras 5 000 000 kronor engångsvis samt 22 000 000 kronor årligen för kostnader med anledning av förslaget om allmän inpasseringskontroll och allmän kontroll av försändelser vid vårdinrättningar eller avdelningar för rättspsykiatrisk vård med säkerhetsnivå 3. Regionerna föreslås genom en överenskommelse mellan staten och SKR tillföras 100 000 000 årligen under en treårsperiod för att stimulera och påskynda en anpassning av befintliga vårdmiljöer för psykiatrisk tvångsvård med anledning av förslaget om ett krav på daglig utomhusvistelse och daglig aktivitet. Regionerna ska redovisa hur medlen använts inom ramen för den redovisning som sker till SKR av överenskommelserna mellan staten och SKR inom området psykisk hälsa och suicidprevention.

Alla ovannämnda kostnaderna ska belasta det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg uppförda anslaget 1:8 Bidrag till psykiatri.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för socialtjänst.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen ställer sig positivt till de föreslagna förändringar som utredningen kommit fram till. De föreslagna förändringarna anses vara ett steg i rätt riktning för att stärka individens vård, rättigheter samt säkerställa rättssäkerheten kring beslut om tvångsvård.

Förvaltningen ser att det är av stor vikt att barns trygghet och säkerhet säkerställs genom att särskilda skäl, där det tydligt framgår att det är barnets bästa att placeras inom vuxenpsykiatri, måste finnas samt dokumenteras. Vidare anser förvaltningen att möjligheten till att fler beslut inom tvångsvårdslag kan överklagas av individen till förvaltningsrätten innebär att rättssäkerheten stärks.

Generellt anses förslagen göra ett gott försök till att komma till rätta med en del av de brister som uppmärksammats inom LPT- och LRV-vård under åren genom att öka kontroller/tillsyn, begränsa risken för att individer att vårdas på ett felaktigt sätt eller på fel

plats samt möjliggöra alternativ för individen genom exempelvis informationsskyldighet om ny medicinsk bedömning.

Förvaltningen håller med utredaren gällande att lagstiftningen om tvångsvård behöver ett helhetsgrepp och en helhetsöversyn.

Jämställdhetsanalys

I utredningen framgår det att det över tid varit ungefär lika många män som kvinnor som vårdats i nämnda vårdform. Skillnaderna mellan kvinnor och män är märkbara när det kommer till psykiatriska diagnoser som föranlett tvångsvård. Utredningen avser att stärka tryggheten, säkerhet och rättssäkerhet likställigt för kvinnor och män samt barn.

Patrik Åhnberg
Stadsdelsdirektör
Skärholmens
stadsdelsförvaltning

Anna Toll
Avdelningschef
Skärholmens
stadsdelsförvaltning

Bilagor

1. Remiss Betänkande God tvångsvård– trygghet, säkerhet och rättssäkerhet i psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård (SOU 2022:40)

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Patrik Åhnberg, Stadsdelsdirektör	2022-07-14
Anna Toll, Avdelningschef	2022-07-14